

دستور العمل اجرایی برنامه آموزش زندگی خانواده

سازمان بهداشتی کشور

مرکز توسعه یسکیری و درمان اقبیاد

معاونت مشاوره و امور روانشناختی

۱۴۰۰

نظر به اینکه مطابق با اصل ۱۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران خانواده واحد بنیادی جامعه اسلامی است و همه قوانین و مقررات و برنامه‌ریزی‌های مربوط باید در جهت پاسداری از قداست خانواده و استواری روابط خانوادگی بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی باشد و در بند ۱۴ سند چشم‌انداز بلندمدت و سیاست‌های کلی برنامه چهارم توسعه جمهوری اسلامی ایران، تقویت نهاد خانواده به عنوان یک سیاست کلی مورد توجه قرار گرفته است. همچنین با استناد به تکالیف قانونی سازمان بر اساس بند الف - ۱ ماده ۸۰ قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه اقتصادی سازمان بهزیستی مکلف است در انتهای برنامه نسبت به پیشگیری و کاهش آسیب‌های اجتماعی به میزان ۲۵٪ از طریق: اصلاح برنامه‌ها و متون درسی دوره آموزشی عمومی و پیش‌بینی آموزش‌های اجتماعی و ... اقدام به عمل آورد. همچنین بر اساس بند ج ماده ۱۰۲ قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه اقتصادی، دولت موظف است بر اساس سیاست‌های کلی جمعیت و خانواده و سند جمعیت مصوب شورای عالی انقلاب در زمینه آموزش و مشاوره مستمر و مسئولانه نوجوانان و جوانان با اولویت خانواده‌ها قبل، حین و دست‌کم پنج سال پس از ازدواج با همکاری همه دستگاه‌های ذیربط، از جمله سازمان بهزیستی، با برخورداری خدمات مشاوره و روانشناسی از تسهیلات و مزایای بیمه‌های پایه و تکمیلی، اقدام به عمل آورد و همچنین با استناد بند "الف" ماده ۱۰۴ قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه اقتصادی سازمان بهزیستی مکلف است در راستای کنترل و کاهش نرخ طلاق به ۲۰٪ سال پایه اجرای قانون برنامه، زمینه‌سازی لازم را از طریق مراکز مشاوره و خدمات روانشناختی به عمل آورد و جهت پیشگیری از اختلاف و بحران‌های خانوادگی و پیشگیری از وقوع طلاق و با کمک نهادهای مردمی خدمات خود را گسترش دهد.

خانواده کوچک‌ترین واحد اجتماعی، اما در عین حال مهم‌ترین نهاد اجتماعی است. این اهمیت به چند جهت است:

۱. خانواده به لحاظ جمعیتی، فراگیرترین نهاد است. هیچ نهادی را نمی‌توان یافت که به اندازه خانواده عضو داشته باشد. همه افراد بشر حتی آنان که ازدواج نمی‌کنند به نوعی عضو خانواده به شمار می‌روند.
۲. خانواده به لحاظ زمانی نیز فراگیرترین نهاد است؛ به گونه‌ای که زندگی افراد را از آغاز تا انجام در برمی‌گیرد. تقریباً هیچ زمانی نیست که انسان درون خانواده قرار نداشته باشد.
۳. خانواده کانون تربیت انسانها، و مرکزی است که سرنوشت دنیا و آخرت انسان در آن رقم می‌خورد. بی‌تردید سالهای نخستین زندگی مهم‌ترین دوران در شکل‌گیری شخصیت و سرنوشت افراد است که درون خانواده می‌گذرد. پس از آن در دوران نوجوانی و جوانی نیز خانواده نقش اساسی دارد و سپس در دوران تشکیل خانواده نیز همسر عامل مهمی در تعیین سرنوشت و تأمین موفقیت و کامیابی دارد.
۴. جامعه، از خانواده‌ها تشکیل یافته است؛ از این رو، سرنوشت جامعه با سرنوشت خانواده در پیوند است. اگر خانواده به عنوان قطعه‌ای از جورچین جامعه سامان یابد، و اگر خانواده به عنوان کانون تربیت نیروهای جامعه درست عمل کند، بی‌تردید در سامان جامعه و موفقیت آن تأثیر فوق‌العاده خواهد داشت.

این امور نشان می‌دهد که خانواده یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین مسائل زندگی است که باید نسبت به آن حساس بود. به دلیل اهمیتی که خانواده دارد، نمی‌توان به سادگی از کنار آن گذشت و باید برای موفقیت آن تلاش کرد و راه آن را شناخت. از این رو عوامل مؤثر در موفقیت و کامیابی خانواده، ارزش و اهمیت بالایی دارد و این کامیابی در گرو کسب مهارت زندگی خانوادگی است. یکی از عوامل شکست و ناکامی خانواده، فقدان مهارت‌های لازم برای یک زندگی مشترک است.

در این راستا در سال ۱۳۷۸ معاونت امور فرهنگی و پیشگیری با این مفهوم که خانواده‌ها علاوه بر مواجهه با مشکلات و پیشگیری از آنها، نیازمند فرصت در جهت رشد استعداد‌های فردی و خانوادگی می‌باشند، به طراحی و تدوین برنامه آموزش زندگی خانواده (Family Life Education / F.L.E) پرداخته است. با گذشت قریب به یک دهه از تدوین و ابلاغ دستورالعمل اجرایی آموزش زندگی خانواده، با توجه به سیاست معاونت مشاوره و امور روان‌شناختی، بازنگری آن مجدداً در دستور کار قرار گرفت. مزیت این دستورالعمل بر نسخه قبلی آن است که تلاش گردیده خلاءهای قبلی بر طرف شود و به هر دو بخش آموزش زندگی خانواده (آموزش روابط همسران و بلوغ و نوجوانی) پرداخته شده است. تدوین این دستورالعمل در چارچوب شرح وظایف و اختیارات قانونی سازمان تدوین گردیده است و مبنای کار استان خواهد بود.

ماده ۱- تعاریف

۱. **پیشگیری:** به مجموعه ای تدابیر و فعالیت‌ها که برای جلوگیری از بروز و گسترش پدیده ای حاصل قبل از اینکه به اختلال یا ناتوانی منجر گردد، اطلاق می‌شود.

۲. **مهارت‌های اساسی:** به مجموعه ای از توانایی‌های فردی اطلاق می‌گردد که امکان مواجهه با هرگونه تغییر یا بروز هر مشکل را در جهت حفظ تعادل و ارتقاء میسر می‌سازد.

۳. **آموزش زندگی خانواده:** آموزش زندگی خانواده، آموزشی پیشگیرانه در زمینه ازدواج و خانواده است که بر پرورش روابط خانوادگی مثبت پایدار تاکید دارد. این آموزش‌ها بهبود و افزایش آگاهی، اطلاعات و آموزش مهارت‌های را شامل می‌شود که از طریق آنها همسران توانمندی خود را در تعاملات بین فردی و عملکرد خود را به عنوان زوج در یک رابطه صمیمانه غنا می‌بخشند.

۴. **مدرسین آموزشگران:** مدرسین آموزشگران یا مربی ارشد به فردی گفته می‌شود که سایر مربیان را آموزش می‌دهد.

۵. **آموزشگران:** آموزشگران یا مربی مخاطبان به فردی گفته می‌شود که به مخاطبان یا گروه هدف آموزش می‌دهد.

۶. **توانمندسازی روانی - اجتماعی:** منظور ارتقاء مهارت‌های لازم در برقراری ارتباط موثر و حل تعارض بین زوجین است تا بتوانند سازگاری بیشتری با یکدیگر داشته باشند و به تداوم زندگی مشترک شان کمک نمایند.

۷. **کارائی خانواده:** منظور توانایی سازگاری خانواده در تحقق وظایف و کارکردهایش با توجه به ساختار آن است.

۸. **نوجوانی:** مرحله گذار رشد فیزیکی و روانی انسان که میان کودکی و جوانی قرار دارد. این گذار، تغییرات زیستی، بلوغ جنسی، اجتماعی و روانشناختی را در بر می‌گیرد.

۹. **بلوغ جنسی:** تغییرات فیزیکی و فیزیولوژیکی در بدن کودک. بلوغ جسمانی معمولاً نخستین مرحله بلوغ است.

۱۰. **بلوغ روانی:** تغییرات روانشناختی و شخصیتی در سنین نوجوانی و جوانی که باعث گذار از کودکی به بزرگسالی می‌شود.

۱۱. **بلوغ اجتماعی:** تکمیل و مشخص شدن جایگاه اجتماعی فرد در جامعه و کارکرد وی.

۱۲. **سامانه مدیریت یکپارچه مراکز مشاوره کشور (CRM):** سامانه‌ای است برای مدیریت یکپارچه خدمات روانشناختی کشور (CRM) باهدف مدیریت، نظارت و گزارش‌گیری از فعالیتهای مراکز و خدمات روانشناختی در ایران، این سامانه با ارائه ابزارهایی کارآمد سعی دارد، تا راهکاری جامع، سریع و مطمئن برای مدیران، مشاورین و مراجعان مراکز مشاوره و آموزشگران و تسهیل‌گران اقدامات اجتماع محور در سراسر کشور ایجاد نماید.

ماده ۲- اهداف برنامه

برنامه آموزش زندگی خانواده به عنوان یک برنامه پیشگیرانه و ارتقایی دارای اهداف ذیل می‌باشد:

اهداف کلی:

۱. پیشگیری از کاهش استقبال از ازدواج
۲. پیشگیری از گسترش تعارض‌های خانوادگی
۳. پیشگیری از طلاق
۴. پیشگیری از خشونت خانگی نظیر: همسر آزاری، کودک آزاری، سالمند آزاری و ....
۵. کمک به پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی نظیر: اعتیاد، بزهکاری، و بی بند و باری جنسی
۶. پیشگیری از تعارض و ناهماهنگی والدین و نوجوانان.
۷. مدیریت رفتاری نوجوان توسط والدین به منظور پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی

اهداف ارتقایی:

۸. تحکیم و گسترش ارزش‌ها، اخلاق و معنویت در خانواده
۹. افزایش اطلاعات و آگاهی‌های مبتنی بر روش‌مندی علمی در خانواده
۱۰. بهبود و کسب مهارت‌های ارتباطی در خانواده
۱۱. تقویت پیوندهای صمیمی در خانواده
۱۲. ارتقاء دانش نوجوانان و والدین در حیطه بلوغ جنسی، جسمی، روانی و اجتماعی نوجوانان

۱۳. ارتقاء مهارت‌های ارتباطی و ایجاد روابط سالم بین والدین و فرزندان نوجوان
۱۴. ارتقاء دانش والدین در خصوص راهکارهای موثر در سلامت بلوغ جنسی نوجوانان

ماده ۳- گروه هدف برنامه

۱. کلیه افراد متاهل با اولویت ۵ سال اول زندگی مشترک
۲. والدین دارای نوجوان ۱۲ تا ۱۸ سال

ماده ۴- بسترهای آموزش

۱. مراکز خدمات بهزیستی (+ زندگی)
۲. مراکز مشاوره و خدمات روان شناختی دولتی و غیردولتی
۳. مراکز سلامت روان محلی
۴. انجمن های ازدواج و خانواده
۵. سازمانهای مردم نهاد (NGOs) و همیاران سلامت روان محلی
۶. آموزش و پرورش به خصوص انجمن اولیا و مربیان
۷. مراکز - ادارات، کارخانجات
۸. مهدهای کودک
۹. مراکز جامع سلامت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۱۰. همکاری با صدا و سیما برای گسترش و تولید برنامه‌های متنوع آموزشی
۱۱. سایر موارد بنا به تناسب موقعیت‌ها یا فرصت‌های موجود در استان

ماده ۵- دیدگاه برنامه

- الف - آموزش یکی از شناخته شده‌ترین مداخلات پیشگیرانه و ارتقایی است.
- ب - خانواده، گروه هدف بسیار مناسبی برای مداخله پیشگیرانه و ارتقایی است، چرا که خانواده در سلامت فرد و اجتماع موثر است.
- ج - خانواده یکی از قدیمی‌ترین نهادهای جامعه بشری است که نسلهای مختلف را در خود جای داده و منشأ اجتماعی شدن فرد است.
- د - خانواده‌ها برای تداوم زندگی و افزایش رضایت‌مندی خانوادگی، نیاز به آموزش دارند.

ماده ۶- راهبردهای برنامه

۱. تولید دانش پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی با تأکید بر شناسایی عوامل موثر در کارآیی خانواده
۲. بهره‌گیری از دانش بومی در طراحی، آموزش، و تدوین منابع
۳. تدوین بسته آموزشی برای آموزشگران طرح (تربیت آموزشگر)
۴. ایجاد فرصت برای ارائه آموزش به زوج‌ها و اعضای خانواده
۵. ایجاد دیدگاه و رویه مشارکتی در سطح برنامه‌ریزان و مسئولان اجرایی در امر آموزش زندگی خانواده

ماده ۷- راهبردهای اصلی آموزشی

راهبردهای اصلی آموزشی، تشکیل گروه‌های آموزشی و آموزش چهره به چهره است. با این حال شواهد به دست آمده از حوزه بهداشت عمومی نشان می‌دهد که راهبردهای مبتنی بر وسایل ارتباط جمعی نیز می‌توانند در افزایش توجه و آگاهی اجتماع به موضوع‌های سلامت موثر باشند. بنابراین شیوه‌های آموزشی پذیرفته شده در برنامه آموزش زندگی خانواده به قرار ذیل است:

۱. استفاده از روشهای آموزش همگانی (پمفلت، CD، آموزش‌های رسانه‌ای، کتابچه‌های آموزشی و خودیار،...)
  ۲. استفاده از شیوه‌های آموزش غیرحضوری
  ۳. حمایت از آموزشهای فعال و چهره‌به‌چهره
  ۴. برگزاری جلسات سخنرانی آموزشی توسط کارشناسان طرح و استفاده از اساتید مجرب آشنا با اهداف طرح
  ۵. استفاده از روش‌های ابتکاری و خلاق به منظور افزایش نشاط و تقویت پیوندهای خانوادگی (همچون فعالیت‌های اجتماعی، برگزاری مسابقات، سرگرم‌ها، راهپیمایی‌ها، جشن‌ها، مراسم محلی، و...)
- تأکید می‌شود که راهبردهای اصلی آموزشی در حال حاضر، تشکیل گروه‌های آموزشی و آموزش چهره به چهره بسته‌های آموزشی تولید شده یا مورد تأیید معاونت مشاوره و امور روانشناختی است که نمونه آن در قالب بسته آموزش زندگی خانواده در اختیار آموزشگران قرار گرفته است. این بسته آموزشی گونه‌ای تدوین شده است که سرفصلهای آموزش زندگی خانواده و روش آموزش فعال، پایه کار باشد. سایر مباحث و حوزه‌های آموزشی به تدریج در قالب برنامه‌های دیگر آموزشی افزوده خواهند شد.

ماده ۸- حوزه های آموزشی

این برنامه زمینه اصلی آموزش خانواده را در ۱۰ حوزه آموزشی تعیین کرده است. حوزه‌های دهگانه آموزش زندگی خانواده به قرار زیر است:

۱. خانواده در جامعه:

این حوزه شامل درک خانواده و روابط آن با حوزه‌های مختلف اجتماعی اعم از دولتی، خصوصی، مذهبی، حرفه ای و غیره است. شامل تغییر نقشهای جنسیتی، نقشهای زن و مرد در جامعه و خانواده، آشنایی و روابط دوران نامزدی، روابط خویشاوندی و والد-فرزندی و همشیران است. به ساختارها، عملکردها، متغیرهای فرهنگی، سلسه مراتب خانوادگی، طبقه اجتماعی، جغرافیا، قومیت، نژاد و مذهب، مشخصات جمعیت شناختی، موضوعات تاریخی، کار و ... می‌پردازد.

۲. پویایی‌های درونی خانواده:

این حوزه شامل فهم و درک نقاط قوت و ضعف خانواده و چگونگی ارتباط اعضای خانواده با یکدیگر است. روندهای درونی خانواده از قبیل ارتباط زوجین، والد - فرزند، تنشهای طبیعی خانواده (دوره های انتقالی در چرخه خانواده، مراقبت از سالمند)، بحرانهای خانواده (طلاق، ازدواج مجدد، مرگ، خشونت، سوء مصرف مواد، ناامنی اقتصادی)، نیازهای خاص خانواده (نظیر: فرزندخواندگی، مهاجرت، جنگ، خانواده‌های تلفیقی، خانواده‌های دارای عضو معلول)، و شیوه‌های مقابله‌ای خانواده است.

۳. رشد و تکامل انسان در طول زندگی:

این حوزه شامل فهم تغییرات تکامل افراد خانواده در جریان زندگی خانوادگی براساس دانش معنوی، جسمانی، شناختی، اجتماعی، اخلاقی، و زوایای شخصیتی است. دوره‌های قبل از تولد، دوران شیرخوارگی، اوایل و اواسط کودکی، نوجوانی، بزرگسالی، و سالمندی را در برمی‌گیرد.

۴. ارتباط جنسی:

این حوزه شامل درک جنبه‌های فیزیولوژیک، روانی و اجتماعی تکامل جنسی در طی زندگی برای تطابق با زندگی سالم جنسی است. برخی مبانی پذیرفته شده در این آموزش‌ها به قرار زیر است:

۱-۴ زندگی جنسی انسان بخشی از طبیعت اوست.

۲-۴ پرهیز از رابطه جنسی تا بزرگسالی و ازدواج، زیر بنای سلامت روانی، عاطفی، و جسمانی است.

۳-۴ اصول وجدانی، اخلاقی و مذهبی افراد، در تصمیم‌گیری درباره رفتارهای جنسی و روابط فردی تعیین کننده است.

۵. ارتباطات بین فردی:

این حوزه شامل درک تکامل و حفظ ارتباطات بین فردی شامل: خود و دیگران، مهارت‌های ارتباطی، صمیمیت، عشق، علاقه و دوست داشتن، و ارتباط با دیگران (احترام، خلوص، و مسئولیت‌پذیری) است.

۶. اداره منابع خانواده:

این حوزه شامل درک تصمیم‌گیری‌های افراد و خانواده‌ها در مورد گسترش و توزیع منابع شامل: زمان، پول، دارایی‌ها، انرژی، دوستان، و همسایه‌ها جهت رسیدن به اهدافشان است.

۷. فرزندپروری:

این حوزه شامل گفتگو در باره شیوه‌های فرزندپروری، راهنمایی و تعلیم کودکان و نوجوانان، حقوق والدین و فرزندان، روشهای تربیتی، ارتباط والد-کودک، و تغییر نقشهای والدین در طی چرخه زندگی (از جمله بلوغ و نوجوانی) است.

۸. قانون خانواده و سیاست عمومی:

این حوزه شامل درک تعریف حقوقی خانواده و قوانین مترتب بر آن نظیر مباحث حقوقی ازدواج و طلاق، حضانت فرزندان، حمایتها، حقوق کودک، سیاستهای عمومی و تاثیر آن بر خانواده (از قبیل مالیات، حقوق شهروندی، امنیت اجتماعی، و حمایتهای اقتصادی) است.

۹. اخلاقیات:

این حوزه شامل درک نظام باورهای اجتماعی و ارزش‌های مربوط به رفتار صحیح انسانی و توانایی بررسی تحلیلی پرسش‌ها و موضوعات اخلاقی است و شامل تنوع ارزشها، بررسی و تحلیل ایدئولوژی‌ها، نتایج اجتماعی انتخابهای ارزشی و اخلاقی، و تغییرات تکنولوژی و کار حرفه‌ای است.

۱۰. روش‌شناسی آموزش زندگی خانواده:

این حوزه شامل درک فلسفه کلی و اصول گسترده آموزش زندگی خانواده همراه با توانایی برای برنامه‌ریزی، تحقق بخشیدن و بررسی برنامه‌های آموزشی است و شامل برنامه‌ریزی، تحقق بخشیدن، پایش و ارزشیابی، مواد آموزشی، پیشرفت دانش-آموزان، اثربخشی برنامه، تکنیکهای آموزشی، توجه به گروه مخاطب، و فهم روند آموزش همگانی است.

ماده ۹- بسته های آموزشی

بسته های آموزشی برنامه آموزش زندگی خانواده شامل:

منابع اصلی:

۱. کتاب آموزش زندگی خانواده، تالیف دکتر کامران جعفری نژاد و زهره شیری
۲. توانایی‌های خود را بسازید " توانمندسازی همسران"، تالیف دیوید اچ اولسون-امی کی اولسون، ترجمه کامران جعفری نژاد- منصوره اردشیر زاده
۳. آموزش زندگی خانواده(راهنمای مدرس)، تالیف محمدعلی سلطان‌الکتابی و مهرداد دشتی
۴. کتاب مهارت گفتگو برای همسران، تالیف زهره شیری

۵. کتاب مهارت حل تعارض برای همسران، تالیف زهره شیری

فرزندپروری:

۱. آموزش والدین و توانمندسازی خانواده در بلوغ و نوجوانی: راهنمای مدرسین، تالیف دکتر آسیه اناری برای مبحث

بلوغ و نوجوانی

۲. فرزند امانت الهی (آموزش فرزندپروری) با نگاهی بر آیات و روایات، تالیف محمدرضا عابدی و غلامرضا محسنی

۳. راهنمای آموزش فرزندپروری ویژهٔ مریبان، تهیهٔ کننده روش تدریس عاطفه غیاث فخری

در حال حاضر سرفصل های بسته اصلی آموزش زندگی خانواده عبارتند از:

اهداف آموزشی	انتظارات آموزشی
اطلاعات مربوط به ازدواج و خانواده	دستیابی به تعریفی از ازدواج و خانواده ارائه اطلاعات صحیح آماری و پژوهشی در مورد خانواده و کارکردهای آن تحلیل اطلاعات خانواده به شیوه سازگار با خانواده
مهارت های ارتباطی (گفتگو)	فعال کردن ذهن شرکت کنندگان به اهمیت گفتگو در زندگی خانوادگی آشنایی با گفتگو و ویژگی های یک گفتگوی موثر مهارت یافتن شرکت کنندگان در گفتگوی خانوادگی
مهارت های حل تعارض	ارائه مفهوم تعارض و شیوه نگرش به آن در زندگی خانوادگی بحث پیرامون شیوه های سازنده و مخرب حل تعارض آشنایی با مهارت حل تعارض در زندگی خانواده
نقش های جنسیتی	آشنایی با ویژگی های زنان و مردان و نقش های جنسیتی در جامعه تقسیم قدرت و نقش های خانگی در خانواده بررسی برخی عقاید رایج در مورد مردان و زنان در خانواده
فرزندپروری	آشنایی با ویژگی های فرزند پروری و توجه به آن به عنوان یک کار رضایت بخش بررسی تاثیر والد شدن بر روابط زوجی و خانوادگی بررسی برخی عقاید رایج در مورد فرزند پروری

سرفصل های بسته فرزند پروری (بلوغ و نوجوانی) عبارتند از:

اهداف آموزشی	انتظارات آموزشی
برقراری ارتباط با والدین و توضیح ویژگیهای نوجوانی	آشنایی با نحوه ارتباط با والدین و کمک به والدین در شناسایی ویژگی‌های دوران نوجوانی
اختلالات شایع در نوجوانی و لزوم ارجاع تخصصی	آشنایی والدین با اختلالات و بیماریهای روانپزشکی شایع و فراگیر در نوجوانی که نیاز به مداخله و درمان جدی دارند
پیش نیازهای اساسی برای مدیریت نافرمانی طبیعی و کاهش تعارض والد-نوجوان	آماده کردن والدین برای ورود به مباحث تخصصی در باب مدیریت رفتاری در دوران نوجوانی
روش‌های مدیریت مخالفت ورزی بهنجار در نوجوانی؛ گام اول تعامل مثبت	آشنایی والدین با تعامل مثبت، جهت مدیریت مخالفت ورزیها و لجبازیهای تحولی و بهنجار نوجوان
روش‌های مدیریت مخالفت ورزی بهنجار در نوجوانی؛ گام دوم: افزایش رفتارهای مطلوب	آشنایی والدین با راههای موثر جهت افزایش رفتارهای مطلوب و تقویت رفتارهای مثبت
روش‌های مدیریت مخالفت ورزی بهنجار در نوجوانی؛ گام سوم: تنبیه در نوجوانی	آشنایی والدین با مفهوم تنبیه در نوجوانی و کاربردهای آن به منظور کاهش رفتارهای منفی و نامطلوب در نوجوان
توانمندسازی خانواده؛ مهارت‌های ارتباطی و حل مساله	آشنایی والدین با مهارت‌های ارتباط موثر با نوجوان و راهکارهای مذاکره و حل مساله جهت تثبیت دستاوردهای گام‌های پیشین
مدیریت مسائل خاص در نوجوانی	آشنایی والدین با مسائل خاص نوجوانی؛ رفتارهای پرخطر در این سن و کنترل این رفتارها

تبصره ۱: در خصوص نحوه اجرای بسته آموزشی بلوغ و نوجوانی و سایر اطلاعات مرتبط به اجرای برنامه به شیوه نامه بلوغ و نوجوانی مراجعه گردد.

ماده ۱۰- شیوه اجرای آموزش زندگی خانواده

شیوه اجرا آموزش زندگی خانواده بر مبنای آموزش چهره به چهره در گروه‌های آموزش تدوین شده است. جلسات با شرکت حداقل ۱۰ و حداکثر ۳۰ نفر برگزار می‌گردد. مکان آموزش بایستی از آرامش کافی برای بحث و گفتگو برخوردار بوده و به

دور از عوامل محل باشد. ترتیب نشستن شرکت کنندگان به گونه‌ای باشد که امکان ارتباط چهره به چهره همه شرکت کنندگان فراهم شود (گرد یا نعلی شکل). جلسات آموزشی دو ساعته و هفتگی برای مخاطب اصلی پیشنهاد می‌شود. کارگاه‌های آموزشی تربیت آموزشگر (T.O.T) به دو صورت، کوتاه مدت ۲۴ ساعت و بلند مدت ۳۲ ساعت برگزار می‌گردد. اما در شرایط بحرانی و خاص مانند همه گیری بیماری واگیر (شیوع کووید ۱۹)، آموزش‌ها به شیوه های ذیل قابل اجرا است:

۱. حضوری:

دوره آموزشی حضوری، با رعایت با پروتکل های وزارت بهداشت، درمان و آموزش و با رعایت فاصله گذاری فیزیکی حداقل یک متر، با مدت زمان آموزشی، هر جلسه حداکثر ۲ ساعت، به شرح ذیل برگزار گردد:

۱. منطقه سفید با حداکثر ۶۰٪ استاندارد آموزشی شرکت کنندگان (به عبارتی ۱۸ نفر)
۲. منطقه زرد با حداکثر ۴۰٪ استاندارد آموزشی شرکت کنندگان (به عبارتی ۱۲ نفر)
۳. منطقه قرمز تا تغییر وضعیت، دوره آموزش حضوری برگزار نگردد.

تبصره ۱: منظور از استاندارد آموزشی این است که حداکثر شرکت کننده در کارگاه آموزشی حداکثر ۳۰ نفر می باشد.

تبصره ۲: برای تامین میزان ساعات آموزشی (یک دوره ۱۶ ساعت آموزشی)، صرفاً روزانه یک جلسه ۲ ساعت برگزار گردد.

۲. غیر حضوری:

دوره آموزشی غیر حضوری به صورت آنلاین و یا آفلاین از قبیل:

۱. تشکیل گروههای آموزشی مجازی غیر حضوری و یا وبگاه های دولتی در کمیته سلامت استان و ارائه مطالب آموزشی با حضور آموزشگران حوزه ازدواج و خانواده؛
۲. مکاتبه با دانشگاه ها، مدارس و مراکز آموزشی جهت آموزش مجازی آموزش زندگی خانواده؛
۳. استفاده از ظرفیت آموزش صدا و سیما؛
۴. برگزاری دوره های آموزشی به صورت اسکای روم (که امکان برگزاری به صورت وینار، آموزش آنلاین و جلسات وب کنفرانس را فراهم می کند) و سایر فضاها و نرم افزارهای مجاز داخلی؛
۵. تهیه فیلم های آموزشی توسط آموزشگران حوزه ازدواج و خانواده و پخش در صدا و سیما استانی؛
۶. و سایر روش های آموزش های غیر حضوری "تهیه و توزیع سی دی های آموزشی در حوزه آموزش زندگی خانواده توسط مراکز به جامعه هدف برنامه".

ماده ۱۲- زمان برگزاری جلسات آموزشی

جلسات دوره آموزشی آموزش زندگی خانواده (روابط همسران و بلوغ و نوجوانی) برای دو گروه مخاطب اصلی و آموزش آموزشگران (TOT) برگزار می گردد.

۱. آموزش مخاطب اصلی:

برگزاری جلسات آموزشی آموزش زندگی خانواده برای مخاطب اصلی به دو شیوه ذیل قابل برگزاری است:

۱. برگزاری ۱۶ ساعت آموزش (۸ جلسه ۲ ساعته یا ۴ جلسه ۴ ساعته)

۲. برگزاری ۴ ساعت آموزش (۲ جلسه ۲ ساعته یا ۱ جلسه ۴ ساعته)

تبصره ۱: استان موظف است حداقل ۵٪ آموزش ها را ۱۶ ساعته برگزار نماید؛ مشروط بر اینکه دوره های برگزار شده کمتر از ۵ دوره و بالاتر از ۱۵ دوره در سال نباشد.

تبصره ۲: در شرایط خاص و بحرانی مانند شیوع بیماری همه گیر و ..... الزامی به برگزاری دوره آموزشی ۱۶ ساعت نیست.

تبصره ۳: در برگزاری دوره های ۴ ساعته، سرفصل های آموزشی با توجه به نیازسنجی آموزشی، بافت فرهنگی-اجتماعی از پکیج آموزشی معرفی شده، توسط کارشناس مسئول و آموزشگران استان تعیین می گردد.

برگزاری جلسات آموزشی بلوغ و نوجوانی، برای مخاطب اصلی به سه شیوه ذیل، قابل برگزاری است:

۱. برگزاری ۱۶ ساعت آموزش (۸ جلسه ۲ ساعته یا ۴ جلسه ۴ ساعته)

۲. برگزاری ۸ ساعت آموزش (۴ جلسه ۲ ساعته یا ۲ جلسه ۴ ساعته)

۳. برگزاری ۶ ساعت آموزش (۳ جلسه ۲ ساعته)

تبصره ۱: در صورت برگزاری ۸ ساعت آموزش برای مخاطب اصلی، فصل های ۱، ۴، ۶، ۸ آموزش داده شود.

تبصره ۲: در صورت برگزاری ۶ ساعت آموزش برای مخاطب اصلی، فصل های ۱، ۴، ۸ آموزش داده شود.

۲. آموزش آموزشگران (TOT)

دوره آموزشی برای آموزشگران (TOT) آموزش زندگی خانواده (روابط همسران و بلوغ و نوجوانی) به دو شیوه قابل برگزاری است:

۱. برگزاری ۲۴ ساعت آموزش برای آموزشگران جدید

۲. برگزاری ۴ ساعت بازآموزی برای آموزشگران

دوره آموزشی برای آموزشگران (TOT) بلوغ و نوجوانی به دو شیوه قابل برگزاری است:

۱. دوره کوتاه مدت ۲۴ ساعت

۲. دوره بلند مدت ۳۲ ساعت

ماده ۱۳- ویژگی آموزشگران آموزش زندگی خانواده

آموزش زندگی خانواده همانند هر برنامه آموزشی دیگر شامل دو گونه مربی، به این شرح است:

الف - مربی آموزشگران:

مربی آموزشگران یا مربی ارشد به فردی گفته می‌شود که سایر مربیان را آموزش می‌دهد. آموزشگر آموزشگران شامل:

۱. آموزشگر کشوری:

آموزشگر کشوری به فردی گفته می‌شود که دوره آموزش زندگی خانواده با موفقیت گذارنده است و پس از ارزیابی به عمل آمده، دارای ابلاغ کشوری می‌باشد.

۲. آموزشگر آموزشگران استانی:

آموزشگر آموزشگران استانی به فردی گفته می‌شود که دوره آموزش زندگی خانواده با موفقیت گذارنده است و پس از ارزیابی به عمل آمده دارای ابلاغ استانی می‌گردد.

ب - مربی مخاطب اصلی:

مربی مخاطبان یا مربی مخاطب اصلی به فردی گفته می‌شود که به مخاطبان یا گروه هدف آموزش می‌دهد.

الف): شرایط مربیان آموزشگران (TOT):

۱. داشتن حداقل مدرک کارشناسی ارشد روان شناسی یا مشاوره

۲. داشتن سابقه کار آموزشی حداقل ۵ سال در حوزه ازدواج و خانواده

۳. گذراندن کارگاه های تخصصی مرتبط با ازدواج و خانواده

۴. داشتن ظاهری آراسته مطابق با شئون اسلامی

۵. دارا بودن تاییده علمی از معاونت امور توسعه پیشگیری بهزیستی کشور یا استان

۶. دارا بودن فن بیان و قدرت سخنوری و ارتباط با مخاطب

۷. ترجیحاً داشتن سابقه تاهل

برای اینکه آموزشگر به عنوان آموزشگر آموزشگران شناخته شوند و در تیم بانک مدرسین قرار گیرند، بایستی دوره آموزش آموزشگران (Training of Trainers T.O.T) آموزش زندگی خانواده را با موفقیت مطابق مراحل ذیل طی نمایند:

۱. شرکت در ۳ دوره آموزشی ۲۴ ساعت (مطابق با دوره ها و سرفصل های معرفی شده توسط معاونت مشاوره و امور روانشناختی)

۲. شرکت در دوره کارورزی به شرح ذیل:

- شرکت در برگزاری ۲ دوره آموزشی ۱۶ ساعت به عنوان کمک مدرس آموزش آموزشگران به همراه مدرس اصلی
- برگزاری ۲ دوره آموزشی ۱۶ ساعت تحت نظارت مدرس اصلی و دریافت تاییدیه برگزاری از مدرس اصلی
- ۳. شرکت در دوره نشست ارزیابی با حضور مدرس اولویت دار استانی و تحت نظارت مدرس کشوری و موفقیت در نشست ارزیابی

تبصره ۱: مدرس اصلی بایستی جز تیم مدرسین اولویت دار استانی، اولویت ۱ تا ۳ باشد.

(ب): شرایط مربی مخاطب اصلی:

- ۱. داشتن حداقل مدرک کارشناسی ارشد روانشناسی و مشاوره
- ۲. حداقل ۳۰ سال سن
- ۳. ترجیحاً متأهل
- ۴. داشتن سابقه کار آموزشی حداقل ۲ سال در حوزه ازدواج و خانواده
- ۵. گذراندن کارگاه های تخصصی مرتبط با ازدواج و خانواده (دارای گواهی معتبر و مورد تایید سازمان بهزیستی)
- ۶. داشتن ظاهری آراسته مطابق با شئون اسلامی
- ۷. دارا بودن فن بیان و قدرت سخنوری و ارتباط با مخاطب
- ۸. دارا بودن تاییدیه علمی از معاونت امور فرهنگی و پیشگیری بهزیستی استان

برای اینکه آموزشگر به عنوان آموزشگر مخاطب اصلی شناخته شوند و در تیم بانک مدرسین قرار گیرند، بایستی دوره آموزش آموزشگران (Training of Trainers T.O.T) آموزش زندگی خانواده را با موفقیت مطابق مراحل ذیل طی نماید:

۱. شرکت در ۳ دوره آموزشی ۲۴ ساعت (مطابق با دوره ها و سرفصل های معرفی شده توسط معاونت مشاوره و امور روانشناختی)

۲. شرکت در دوره کارورزی به شرح ذیل:

- شرکت در برگزاری ۲ دوره آموزشی ۱۶ ساعت آموزش زندگی خانواده معاونت مشاوره و امور روانشناختی به عنوان کمک مدرس آموزش مخاطب اصلی به همراه یکی از مدرسین بانک مدرسین آموزش زندگی خانواده
- برگزاری ۲ دوره آموزشی ۱۶ ساعت آموزش زندگی خانواده معاونت مشاوره و امور روانشناختی، تحت نظارت یکی از مدرسین بانک مدرسین آموزش زندگی خانواده و دریافت تاییدیه برگزاری از مدرس تحت نظارت
- ۳. شرکت در دوره نشست ارزیابی با حضور مدرس اولویت دار استانی و موفقیت در نشست ارزیابی

تبصره ۱: در استان های کم برخوردار که محدودیت منابع انسانی واجد شرایط وجود دارد، بهره گیری از نیروی کارشناسی مجرب امکان پذیر است. این تبصره در مورد نیروهای کارشناسی مجرب سایر استان ها که با سازمان در فعالیت های آموزشی همکاری فعال دارند، صدق می کند.

تبصره ۲: در استان های کم برخوردار که محدودیت منابع انسانی واجد شرایط وجود دارد، بنا به صلاحیت استان در کمیته استانی (متشکل از معاونت پیشگیری، کارشناس ازدواج و خانواده مدرس اولویت دار استانی)، با لحاظ کردن بلوغ اجتماعی و روانی، دارا بودن سابقه درخشان تحصیلی، دارا بودن توانمندی های اجتماعی، آموزشی، فرهنگی و ..... در خصوص افراد کمتر از ۳۰ سال و دارای سابقه آموزشی کمتر از ۲ سال، تصمیم گیری صورت پذیرد.

ماده ۱۴ – همکاران مشارکت کننده در برنامه آموزش زندگی خانواده

۱. کارشناس آموزش زندگی خانواده معاونت پیشگیری استان

۲. مدرسین و کمک مدرسین منتخب کشوری

۳. مدرسین اولویت دار استانی

۴. مدرسین و کمک مدرسین منتخب استانی

ماده ۱۵ – شرایط مراکز و مربیان تامین کنندگان خدمات برنامه آموزش زندگی خانواده

الف: مراکز ارائه دهنده خدمات آموزشی آموزش زندگی خانواده:

۱. داشتن پروانه فعالیت از سازمان بهزیستی در قالب خدمات پیشگیری

۲. حسن سابقه موثر و ظرفیت تخصصی لازم متناسب با ماهیت مراکز

۳. تامین فضای آموزشی کارگاهی مناسب (گنجایش حداقل برای ۳۰ نفر با رعایت فاصله گذاری اجتماعی حدود ۱ متر)

تبصره ۱: حداقل فضای مورد نیاز برای ارائه خدمات آموزشی، آگاه سازی ۵۰ متر مربع می باشد که می تواند در مرکز و یا خارج از مرکز تامین شود.

۴. تامین تجهیزات کمک آموزشی مانند دستگاه ویدیو پرژکتور، کامپیوتر، تخته وایب برد، ماژیک و لازم مورد نیاز برای

اجرای آموزش کارگاهی (کاغذ های رنگی، کاغذ های رنگی و سفید در ابعاد بزرگ و کوچک، ماژیک، قیچی و ...)

تبصره ۲: مراکز سلامت روان محلی مجاز به تشکیل کانون کسرا هستند که علاوه بر موارد فوق، آموزش لازم در زمینه فعالیت های اجتماع محور و تسهیل گری را دریافت نموده باشند و یا از تسهیل گر آموزش دیده مورد تایید سازمان استفاده نمایند.

ب: شرح وظایف مراکز مجری ارائه دهنده خدمات آموزشی آموزش زندگی خانواده:

۱. انجام هماهنگی های لازم جهت اطلاع رسانی و جذب و ثبت نام مخاطبین
۲. اجرای کارگاه های آموزشی مطابق با شیوه نامه ابلاغی
۳. هماهنگی های لازم با مربیان، دست اندر کاران اجرایی برنامه آموزش زندگی خانواده، آموزش روابط همسران (شناسایی افراد متاهل: با اولویت ۵ سال اول زندگی مشترک) و آموزش والد- فرزند(شناسایی والدین دارای نوجوان ۱۸-۱۲ سال)
۴. تکمیل بانک مربیان و مخاطبین
۵. نظارت بر حسن اجرای برنامه
۶. مستند سازی برنامه ها و ارائه گزارش در پایان هر فصل
۷. ارزشیابی دوره های آموزشی

شرح وظایف مربیان آموزش زندگی خانواده:

۱. حضور و برگزاری کارگاه های ابلاغ شده به ایشان از سوی بهزیستی استان(مطابق با دستور العمل و ساعت استاندارد ۱۶ ساعته)
- تبصره ۱:** مجموع ساعات آموزشی جهت ارائه خدمات آموزشی ۱۶ ساعت در نظر گرفته شده است که می تواند در یک دوره آموزشی و یا مجموعه ای از برنامه های آموزشی تامین گردد.

۱. استفاده از محتوی ارائه شده از سوی سازمان
۲. ارائه فعالیت و کارگروهی در کارگاه مرتبط با موضوع جلسه
۳. ثبت مشخصات و ارزیابی شرکت کنندگان در کارگاه.
۴. ثبت داده ها بر اساس فرم های ابلاغی

شرح وظایف کارشناسان ستادی استان:

۲. ارائه برنامه عملیاتی طرح به ستاد کل کشور.
۳. شناسایی و انتخاب مراکز مجری دوره های آموزشی
۴. شناسایی و انتخاب مربیان واجد شرایط جهت شرکت در کارگاه های تربیت مربی
۵. انجام هماهنگی های لازم جهت تهیه و توزیع محتوای آموزشی به مدرسین و گروه هدف در استان
۶. برنامه ریزی و نظارت به نحوه برگزاری کارگاه ها در استان
۷. دریافت و تکمیل فرم های گزارش گیری(دریافت و ثبت اطلاعات کارگاه های آموزشی مخاطب اصلی و آموزش مدرسین)
۸. تهیه گزارشات تصویری، صوتی و تهیه مستندات در خصوص برگزاری کارگاه ها.
۹. تهیه گزارش از اجرای طرح در استان و ارسال به ستاد کل کشور

ماده ۱۶- ارزیابی و پایش برنامه

روش‌های ارزیابی طرح شامل:

۱. ارزیابی تغییر دانش: با استفاده از پرسشنامه پیش آزمون و پس آزمون (Pretest- Posttest)
۲. ارزیابی نگرش: به شیوه خودارزیابی و استفاده از روش‌های کمی انجام می‌گیرد.
۳. ارزیابی‌های طولی (follow up): در فواصل یکماهه و سه ماهه در گروه‌های انتخابی سطح دانش و نگرش سنجیده می‌شود.
۴. بررسی اثر بخشی بسته‌ی آموزشی: با استفاده از تحقیقات مدل تجربی (experimental) با استفاده از گروه شاهد و آزمون
۵. بررسی روند اجرا: با استفاده از چک لیست پایش و نیز نظرسنجی از شرکت کنندگان
۶. ارزیابی خدمات ارائه شده: بر اساس چک لیست استقبال از جلسات آموزشی و سنجش تمایل به شرکت در دوره‌های آموزشی و فعالیت‌های مبتنی بر آن

ماده ۱۷- نظارت

۱. نظارت بر روند و کیفیت برگزاری دوره آموزشی و دریافت گزارش تفصیلی در خصوص نحوه اجرا و اثربخشی دوره آموزشی از طریق تکمیل فرم‌های نظرسنجی
۲. نظارت بر مستندات برگزاری دوره‌های آموزشی (شامل، فرم مشخصات شرکت کننده دوره، مشخصات استاد، صورت جلسه حضور استاد و شرکت در کارگاه، عکس و فیلم)
۳. بازدید طبق چک لیست نظارت

ماده ۱۸- تعرفه آموزشی

جدول تعرفه خدمات آموزشی در مراکز داوطلب همکار با سازمان (حضوری و غیر حضوری) سال ۱۴۰۰			
نوع خدمت	مدرک تحصیلی	مدت زمان	تعرفه (ریال)
آموزش‌های کارگاهی آموزش زندگی خانواده	کارشناسی	۴ ساعت	۱/۸۰۰/۰۰۰
	کارشناسی ارشد		۲/۰۰۰/۰۰۰
	دکتری		۲/۴۰۰/۰۰۰

تبصره ۱: در صورتی که مدرک تحصیلی مدرس کارشناسی باشد، بایستی حداقل دارای سابقه برگزاری پنج دوره آموزشی مورد تایید مدرس با سابقه سازمان بهزیستی در حوزه آموزشی مربوطه باشد.

تبصره ۲: حداقل نفرات شرکت کننده در کارگاه آموزشی ۱۵ نفر و حداکثر ۲۵ نفر می باشد و تعداد شرکت کنندگان تاثیری در مبلغ حق الزحمه مدرس ندارد.

تبصره ۳: سرانه تعرفه خدمات آموزشی در مراکز داوطلب همکار با سازمان، طبق بودجه سالیانه برنامه آموزش زندگی خانواده محاسبه می شود، در صورت محدودیت اعتبارات حداکثر تا ۸۰٪ تعرفه قابل پرداخت است.

تبصره ۴: افزایش تعرفه خدمات آموزشی در مراکز داوطلب همکار با سازمان، هر سال متناسب با اعتبارات برنامه و با لحاظ کردن نرخ تورم سالیانه اعلام می گردد.

تبصره ۵: در صورتی که آموزشگر از کارکنان دولتی (کارکنان سازمان بهزیستی) باشد، به منظور تعلق حق الزحمه، در روزهای برگزاری کارگاه آموزشی، بایستی مرخصی بگیرند. همچنین به منظور پرهیز از انحصارطلبی، هر آموزشگر دولتی (کارکنان سازمان بهزیستی)، در سال حق برگزاری حداکثر ۵ دوره آموزشی برای مخاطب اصلی را خواهد داشت.

جدول تعرفه خدمات آموزشی مراکز مجری فروش خدمات آموزشی (حضور و غیرحضور) سال ۱۴۰۰

ردیف	عنوان	مدرک تحصیلی	مدت زمان	تعرفه (ریال)
۱	آموزش های روان شناختی " فردی "	کارشناسی	۶۰ دقیقه	۶۵۰/۰۰۰
		کارشناسی ارشد		۷۷۰/۰۰۰
		دکتری		۹۴۰/۰۰۰
۲	آموزش های روان شناختی " گروهی " به ازای هر نفر	کارشناسی	۶۰ دقیقه	۲۲۰/۰۰۰
		کارشناسی ارشد		۲۶۰/۰۰۰
		دکتری		۳۱۰/۰۰۰

تبصره ۱: در صورتی که مدرک تحصیلی مدرس کارشناسی باشد، بایستی حداقل دارای سابقه برگزاری پنج دوره آموزشی مورد تایید مدرس با سابقه سازمان بهزیستی در حوزه آموزشی مربوطه باشد.

تبصره ۲: حداقل نفرات شرکت کننده در دوره آموزشی "آموزش های روان شناختی گروهی" ۱۰ نفر و حداکثر ۲۵ نفر می باشد.

تبصره ۳: به منظور گسترش همگانی آموزش‌های مصوب سازمان (آموزش زندگی خانواده)، و حمایت از افراد دهک‌های پایین درآمدی، مرکز غیردولتی مجری دوره‌های آموزشی مصوب مذکور، در صورت پذیرش شرایط معاونت تخصصی سازمان، و عدم دریافت هزینه از مخاطب اصلی می‌تواند مشمول دریافت یارانه آموزشی، بر اساس سرانه تعرفه خدمات آموزشی در مراکز دولتی که طبق بودجه سالیانه برنامه آموزش زندگی خانواده محاسبه می‌شود، گردد.

تبصره ۴: به منظور حمایت از افراد دهک‌های پایین درآمدی و بهره‌مندی افراد کم‌برخودار و نیازمند از خدمات آموزشی در مراکز مجری غیردولتی، با اخذ مستندات مرتبط، یارانه آموزشی مراکز داوطلب همکار با سازمان به فرد مقتضی تعلق می‌گیرد.

تبصره ۵: افزایش تعرفه خدمات آموزشی مراکز مجری فروش خدمات آموزشی، با افزایش تعرفه مراکز غیردولتی و لحاظ کردن نرخ تورم سالیانه اعلام می‌گردد.

تبصره ۶: در صورتی که آموزشگر از کارکنان دولتی (کارکنان سازمان بهزیستی) باشد، به منظور تعلق حق الزحمه، در روزهای برگزاری کارگاه آموزشی، بایستی مرخصی بگیرند. همچنین به منظور پرهیز از انحصارطلبی، هر مدرس دولتی (کارکنان سازمان بهزیستی)، در سال حق برگزاری حداکثر ۵ دوره آموزشی برای مخاطب اصلی را خواهد داشت. گیرد.

جدول حق الزحمه آموزشگران TOT (حضوری و غیرحضوری) سال ۱۴۰۰				
ردیف	عنوان	مدرک تحصیلی	مدت زمان	حداکثر (به ریال)
۱	حق الزحمه آموزشگران TOT	تهران	۸ ساعت	۲۵/۰۰۰/۰۰۰
		استان		۲۰/۰۰۰/۰۰۰

تبصره ۱: تعرفه پرداخت به اساتیدی که توسط سایر استان‌ها از تهران دعوت می‌شوند، براساس موارد تهران محاسبه می‌شود.

تبصره ۲: در صورتی که آموزشگر از مدرسین دولتی (کارکنان سازمان بهزیستی) باشد، به منظور تعلق حق الزحمه، بایستی در روزهای برگزاری کارگاه آموزشی، مرخصی بگیرند. همچنین به منظور پرهیز از انحصارطلبی، هر آموزشگر دولتی (کارکنان سازمان بهزیستی)، در سال حق برگزاری حداکثر ۲ دوره TOT را خواهند داشت.

تبصره ۳: تعرفه خدمات آموزشی (دوره تربیت مربی TOT) در مراکز غیردولتی، مطابق با درصد افزایش تعرفه خدمات آموزشی (مخاطب اصلی)، در مراکز غیردولتی محاسبه می‌شود.

تبصره ۴: افزایش حق الزحمه آموزشگران TOT، هر سال با افزایش تعرفه مراکز غیردولتی و لحاظ کردن نرخ تورم سالیانه اعلام می‌گردد.

ماده ۱۹ – محل تامین اعتبار

اعتبارات برنامه آموزش زندگی خانواده، از محل بودجه عمومی سازمان بهزیستی کشور- ردیف ۱۳۱۵۰۰ ابلاغ می‌گردد.

ماده ۲۰ – برگزاری جشنواره گرامی داشت روز جهانی خانواده

مجمع عمومی سازمان ملل از سال ۱۹۹۳ هر ساله ۱۵ ماه می را به عنوان روز جهانی خانواده (International day of families) اعلام کرده است و در ایران روز ۲۵ ذی الحجه مصادف است با روز "تکریم خانواده" علت انتخاب این روز، شان نزول آیه "هل اتی" در سوره الانسان که راجع به خانواده و استحکام پایه های آن است، عنوان شده است. این روز بهانه‌ای است که در عرصه بین‌المللی به موضوع خانواده پرداخته شود و از منظرهای مختلف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و جمعیتی، موضوع خانواده محور توجه قرار گیرد. لذا با توجه به اهمیت جایگاه نقش خطیر خانواده در ارتقای کیفیت زندگی و سطح سلامت روانی اجتماعی جامعه، پیشنهاد می‌گردد جشنواره روز جهانی خانواده با اهداف ذیل هر ساله همزمان با سازمان ملل برگزار گردد.

۱. شناسایی متخصصان، صاحب‌نظران، و فعالان حوزه خانواده
۲. ارج نهادن به فعالیت متخصصان و صاحب‌نظران خلاق و نوآور و پایبند به اصول علمی این حوزه
۳. فراهم آوردن بستری مناسب برای برقراری ارتباط و تعامل بین فعالان و صاحب‌نظران حوزه خانواده
۴. معرفی، آگاه‌سازی و آرایه خدمات خانواده به خانواده‌ها و عموم مردم
۵. برنامه ریزی به منظور مشارکت خانواده‌ها و عموم مردم در بزرگداشت روز خانواده

ماده ۲۱ – نحوه اطلاع‌رسانی، آگاه‌سازی و تبلیغات در خصوص برگزاری کلاس‌های آموزشی

فعالیت‌های آگاه‌سازی جهت آموزش همگانی:
آگاه‌سازی درون سازمانی:

منظور آگاه کردن عموم مردم از خدمات آموزشی، آموزش زندگی خانواده و نحوه دریافت خدمات آموزشی است که با استفاده از هر وسیله تبلیغاتی اعم از بروشور، پوستر، پمفلت، تابلوی اطلاع‌رسانی و ... که دربرگیرنده ارائه خدمات آموزشی، معرفی مکان ارائه این خدمات به آموزش گیرندگان می‌باشد. سادگی و قابل فهم بودن اطلاعات ارائه شده بسیار اهمیت دارد و شامل مواردی از این قبیل می‌باشد:

۱. وجود بروشور یا تابلوی اطلاع‌رسانی
۲. جامع و گویا بودن اطلاعات ارائه شده
۳. وجود بروشورهای اطلاع‌رسانی در زمینه دوره آموزشی

آگاه‌سازی برون سازمانی شامل:

۱. ایجاد ارتباط با نهادها و سازمان‌های دیگر با هماهنگی مسئولین ذیربط
۲. شناسایی دستگاه‌هایی که می‌توانند بازوهای اجرایی مرکز باشند و در جهت فرهنگ‌سازی دریافت خدمات آموزشی مؤثر باشند
۳. فعالیت‌های رسانه‌ای
۴. پیشنهاد برنامه‌های آگاه‌سازی برون‌سازمانی به مسئولین ذی ربط

تبلیغ:

مرکز برگزار کننده دوره با پخش اطلاعیه، تیزر تلویزیونی، پخش رادیویی و استفاده از دیگر وسایل ارتباط جمعی، و استفاده از دیگر روش‌های اطلاع‌رسانی و تبلیغی مردم را از وجود دوره‌های آموزشی مطلع می‌کند. یکی از راه‌های اطلاع مردم، استفاده از ظرفیت مراکز مشاوره دولتی، مراکز سلامت روان محلی، و صدای مشاور هستند که افراد را نسبت به وجود دوره‌های آموزشی و مراکز مجری دوره‌ها آشنا می‌کنند (با در اختیار قرار دادن لیست مراکز که دوره‌های آموزشی را برگزار می‌کنند و معرفی به متقاضیان شرکت در دوره‌های آموزشی).

یکی دیگر از راه‌های تبلیغ و اطلاع‌رسانی، تولیدات مرتبط با آگاه‌سازی (از قبیل تولید پادکست، موشن گرافی، اینفوگرافیک و کلیپ آموزشی)، و جریان‌سازی اجتماعی و بازنشر در سایت سازمان، کلیه ادارات سطح استان از طریق بارگذاری در شبکه دولت، شبکه‌های مجازی مجاز و رایزنی جهت پخش در تلویزیون‌های قطار شهری، فرودگاه و راه آهن و ..... می‌باشد.

ماده ۲۲ - توجه به موقعیت‌های بومی و تفاوت‌های منطقه‌ای

خانواده تحت تاثیر عوامل فرهنگی - منطقه‌ای قرار دارد. به علاوه آموزشگر بایستی ارزش‌های گوناگون خانواده‌ها را شناسایی و به آنها احترام گذارد. پژوهشها، سنتها، اطلاعات، آموزه‌های بومی، ضرب‌المثلها، منابع مکتوب، داستانها و غیره در تاثیربخشی

آموزشها نقش به‌سزایی دارند. از طرف دیگر آشنایی با فضای کلی و آمار و ارقام محلی - منطقه‌ای در مورد ازدواج و طلاق نیز به پیشبرد مداخلات کمک می‌کند. آموزشگر در فرآیند آموزش این فرصت را دارد که با ابتکارات و فعالیت‌هایی که در گروه‌های آموزشی انجام می‌دهد به شکل‌گیری و تدوین دانش بومی و گسترش آن پردازد.

ماده ۲۳ - انعطاف‌پذیری و استفاده از شیوه‌های فعال آموزشی

لازمه آموزش در گروه، میدان دادن به مخاطبین برای ایجاد فضای بحث و گفتگو و تبادل تجربیات شرکت‌کنندگان در موضوعات مختلف است. در این بسته آموزشی از پرسشنامه، تمرین، مثال و بارش فکری برای ایجاد تعامل میان مخاطبین استفاده میشود و آموزشگر در صورت بهره‌مندی از تجربه آموزش می‌تواند از شیوه‌های ابتکاری دیگری نیز به منظور ایجاد فضای فعال و بانشاط سود جوید.

ماده ۲۴ - گزارش دهی

ارائه گزارش عملکرد برنامه به صورت کمی صرف در حال حاضر در پرتال سازمان بهزیستی کشور صورت می‌گیرد و ارسال مستندات شامل (مشخصات شرکت‌کننده گان دوره آموزشی و سایر اطلاعات مرتبط در قالب (پیوست شماره ۱)، به صورت سه ماه یکبار صورت پذیرد و پس از راه اندازی سامانه مدیریت یکپارچه مراکز مشاوره کشور، گزارش عملکرد صرفاً از طریق سامانه مذکور انجام می‌پذیرد.

گزارش عملکرد کمی برنامه شامل:

تعداد نفرات آموزش گیرنده (به تفکیک بلوک بندی آموزشی)

۱. تعداد دوره های برگزار شده (به تفکیک بلوک بندی آموزشی)

۲. تعداد مدرسین برگزار کننده دوره مخاطب اصلی

۳. تعداد کارگاه های تربیت مربی (به تفکیک دوره آموزشی و بازآموزی)

۴. تعداد مربیان آموزش دیده (به تفکیک دوره آموزشی و بازآموزی)

۵. تعداد مدرسین برگزار کننده دوره تربیت مربی

گزارش از عملکرد کیفی برنامه لازم است به صورت توصیفی و شامل موارد زیر باشد:

۱. تولیدات مربوط به آگاهسازی و جریان سازی اجتماعی

۲. نقاط قوت و ضعف برنامه، مبتنی بر باز دیده‌ها و گزارش مربیان

۳. ارسال گزارش و تحلیل از ارزیابی ها

ماده ۲۵ - این دستورالعمل هر ۲ سال یکبار قابل بازنگری می باشد.

ماده ۲۶ - این دستورالعمل در ۱ فصل و ۲۶ ماده و ۲۹ تبصره در تاریخ ۱۹/۰۴/۱۴۰۰ به تصویب شورای معاونین سازمان و

پس از ابلاغ ریاست محترم سازمان قابل اجرا خواهد بود.

جدول مشخصات شرکت کنندگان کارگاه مخاطب اصلی – شناسنامه کارگاه

استان برگزار کننده:		شهرستان:		مرکز مجری کارگاه:		مکان برگزاری:	
عنوان دوره:		مدت زمان کارگاه:		سرفصل‌های آموزشی:		نام آموزش‌گر:	
نام و نام خانوادگی	تاریخ تولد	مدرک تحصیلی	کدملی	نمره پیش آزمون	نمره پس آزمون	شماره تماس	

تبصره ۱: مسئولیت تکمیل این فرم بر عهده مدرس و مرکز مجری دوره می‌باشد.

تبصره ۲: درج نمرات پیش آزمون / پس از آزمون برای دوره های ۱۶ ساعته الزامی است.

جدول گزارش کمی دوره های آموزشی آموزش زندگی خانواده- شناسنامه فراگیران (مخاطب اصلی) دوره های آموزشی

سال و ماه های اجرا:							نام استان:						
وضعیت تحصیلات فراگیران				تعداد کارگاه برگزار شده			سن تاهل						
جمع کل	فوق لیسانس بالاتر	لیسانس	دیپلم	زیردیپلم	جمع کل	شهرستان	مرکز استان	جمع کل		۵ سال به بالا		۰-۵ سال	
								مردان	زنان	مرد	زن	مرد	زن

تبصره ۱: مسئولیت تکمیل این فرم بر عهده کارشناس مسئول برنامه می باشد.

جدول مشخصات شرکت کنندگان کارگاه مدرسین TOT – شناسنامه مدرسین کارگاه

مکان برگزاری:		مرکز مجری کارگاه:				شهرستان:			استان برگزار کننده:	
نام آموزشگر:		سرفصل‌های آموزشی:				مدت زمان کارگاه:			عنوان دوره:	
شماره تماس	شهرستان محل فعالیت	سابقه شرکت در دوره های مهارت آموزی با ذکر تعداد و نام دوره	سابقه تدریس (دوره های برگزار کرده)	نمره پس آزمون	نمره پیش آزمون	کدملی	مقطع و رشته تحصیلی	تاهل	تاریخ تولد	نام و نام خانوادگی

تبصره ۱: مسئولیت تکمیل این فرم بر عهده مدرس و مرکز مجری دوره می‌باشد.

جدول گزارش کمی دوره های آموزشی ..... – شناسنامه متقاضیان دوره تربیت مربی

نام استان:														سال و ماه های اجرا:			
مشخصات شرکت کنندگان																	
تعداد پذیرفته شدگان بر اساس نتایج پیش-پس آزمون و ارزیابی مدرس		وضعیت تحصیلات				تاهل و جنسیت				دوره آموزشی							
جمع کل	شهرستان	مرکز استان	دکترا	فوق لیسانس	لیسانس	جمع کل		مردان		زنان		جمع کل		دوره بازآموزی(۴ ساعت)		دوره ۲۴ ساعته	
						متاهل	مجرد	متاهل	مجرد	متاهل	مجرد	کارگاه	نفر	کارگاه	نفر	کارگاه	نفر

تبصره ۱: مسئولیت تکمیل این فرم بر عهده کارشناس مسئول برنامه می باشد.

تبصره ۲: درج تعداد پذیرفته شدگان بر اساس نتایج پیش آزمون و پس آزمون و ارزیابی مدرس دوره برای دوره های ۲۴ ساعته الزامی است.

سایر اقدامات انجام شده در خصوص دوره آموزشی .....

عنوان اقدام	تعداد	موضوع و محتوای	شرح اقدام

تبصره ۱: در این جدول، اقداماتی از قبیل انعقاد تفاهم نامه، برگزاری کمپین، تولید محتوا، برگزاری همایش های مناسبی مثل هفته سلامت روان، روز روانشناس و ..... ثبت گردد.

تبصره ۲: مسئولیت تکمیل این فرم بر عهده کارشناس مسئول برنامه می باشد.

گزارش تولیدات مرتبط با آگاهسازی و جریان سازی اجتماعی

آموزش زندگی خانواده		نام فعالیت
		تعداد جلسات سخنرانی یا همایش برگزار شده
		تعداد افراد شرکت کننده در سخنرانی یا همایش برگزار شده
		تعداد CD های آموزشی توزیع شده
		تعداد کتاب یا جزوه های آموزشی توزیع شده
		تعداد پمفلت های چاپ و توزیع شده
		تعداد بروشورهای چاپ و توزیع شده
		تعداد مصاحبه های انجام شده (منظور مصاحبه های آموزشی کارشناسی است)
		تعداد تولیدات آگاهسازی و جریان اجتماعی سازی اجتماعی
نفرات بهره مند	بستر توزیع	بستر توزیع و تعداد افراد بهره مند از تولیدات آگاهسازی و جریان اجتماعی
		موشن گرافی
		کلیپ آموزشی
		پادکست
		اینفوگرافیک

فرم نظر سنجی کارگاه مخاطب اصلی (ویژه دوره های ۱۶ ساعته)

نام استان		عنوان دوره:		تاریخ برگزاری:																
نام مدرس:		تحصیلات:		جنسیت:																
محتوای کارگاه	سئوالات	كاملا مخالفم	مخالفم	نظری ندارم	موافقم															
مطالب ارائه شده مفید و کاربردی بوده است	مطالب ارائه شده در کارگاه باعث تعمیق یا تصحیح نسبت به موضوع تدریس شد																			
						مطالب ارائه شده در کارگاه باعث ترغیب به مطالعه و تحقیق بیشتر در من شد														
											انسجام و پیوستگی در ارائه مطالب مطرح شده در دوره به چشم میخورد.									
																مطالب ارائه شده باعث افزایش اطلاعاتم در رابطه با موضوع تدریس شد				
فعالیت های انجام شده در طی کارگاه باعث تحریک یادگیری من شد																				
					فعالیت های انجام شده در طی کارگاه مهارت لازم را در من ایجاد کرد															
										روش ها و شیوه های آموزشی مورد استفاده در کارگاه مناسب بود										
															فرصتی مناسبی جهت مشارکت در این کارگاه فراهم شد					
																				مدرس نسبت به انجام وظایف دغدغه و دلسوزی داشت
اصول اخلاقی و آداب اجتماعی در طول دوره توسط مدرس رعایت شد																				
					مدرس کارگاه															

				برخورد مربی با عقاید و آراء شرکت کنندگان مناسب بود	
				مدرس در اداره کلاس موفق بود	
				مهارت مدرس در انتقال مطالب و شیوایی بیان مناسب بود	
				میزان مشارکت فراگیران در طول دوره مناسب بود	
				قدرت مربی در پاسخگویی به سوالات و شبهات فراگیران مناسب بود	
				تسلط علمی مربی مناسب بود	
				میزان استقبال استاد از اظهارنظر و طرح سوال از طرف شرکت کنندگان مناسب بود	
				ارزیابی شما از نحوه اطلاع رسانی و ثبت نام دوره ها رضایت بخش بود	نظر خواهی در خصوص نحوه ثبت نام در دوره آموزشی
				مکان برگزاری کارگاه مناسب بود	مکان برگزاری کارگاه
				برنامه ریزی اجرایی از نظر ساعت و زمان برگزاری خوب بود	نظر خواهی در خصوص برگزاری کارگاه
				نظم و انضباط موسسه در برگزاری بموقع کارگاه ها مناسب بود	
				امکانات مؤسسه از نظر فضا، نور، تهویه و وسائل کمک آموزشی مورد تایید بود	
				نحوه پذیرایی بین جلسات و برخورد مسئولین سازمان مناسب بود	
				می توانم آنچه را در کارگاه آموختم به کار بگیرم	نتایج کارگاه
				کارگاه روش خوبی برای یادگیری محتوا بود	

پیشنهاد شما برای برگزاری بهتر کارگاه های آموزشی چیست؟

تبصره ۱: این فرم توسط مدرس و مرکز مجری تکمیل و پس از تحلیل توسط کارشناس مسئول برنامه، تحلیل نتایج نهایی به این معاونت ارسال می گردد.

فرم نظر سنجی کارگاه مخاطب اصلی (ویژه دوره های ۴ ساعته)

نام استان		عنوان دوره:		تاریخ برگزاری:	
نام مدرس:		تحصیلات:		جنسیت:	
محورها	سوالات	کاملا مخالفم	مخالفم	نظری ندارم	موافقم
محتوای کارگاه	مطالب ارائه شده مفید و کاربردی بوده است				
	مطالب ارائه شده در کارگاه باعث تعمیق یا تصحیح نسبت به موضوع تدریس شد				
	مطالب ارائه شده در کارگاه باعث ترغیب به مطالعه و تحقیق بیشتر در من شد				
	انسجام و پیوستگی در ارائه مطالب مطرح شده در دوره به چشم میخورد.				
	مطالب ارائه شده باعث افزایش اطلاعاتم در رابطه با موضوع تدریس شد				
مدرس کارگاه	مدرس نسبت به انجام وظایف دغدغه و دلسوزی داشت				
	اصول اخلاقی و آداب اجتماعی در طول دوره توسط مدرس رعایت شد				
	برخورد مربی با عقاید و آراء شرکت کنندگان مناسب بود				
	مدرس در اداره کلاس موفق بود				
	مهارت مدرس در انتقال مطالب و شیوایی بیان مناسب بود				
	میزان مشارکت فراگیران در طول دوره مناسب بود				
	قدرت مربی در پاسخگویی به سوالات و شبهات فراگیران مناسب بود				
	تسلط علمی مربی مناسب بود				

				مکان برگزاری کارگاه مناسب بود	مکان برگزاری کارگاه
				این کارگاه روش خوبی برای یادگیری محتوا بود	نتیجه کارگاه
پیشنهاد شما برای برگزاری بهتر کارگاه های آموزشی چیست؟					

تبصره ۲: این فرم توسط مدرس و مرکز مجری تکمیل و پس از تحلیل توسط کارشناس مسئول برنامه، تحلیل نتایج نهایی به این معاونت ارسال می گردد.

فرم نظرسنجی کارگاه TOT (ویژه دوره های ۲۴ ساعته)

نام استان:		عنوان دوره:			تاریخ برگزاری:
نام مدرس:		تحصیلات:			سابقه کار:
محورها	سوالات	ضعیف	متوسط	خوب	عالی
ارزیابی محتوای کارگاه	مناسب بودن حجم مطالب ارائه شده مطابق با زمان کارگاه				
	کاربردی بودن مطالب ارائه شده				
	برآوردکردن انتظارات علمی و دانش افزایی				
	پیوستگی مطالب و سرفصلهای آموزشی				
	به روز بودن مطالب و محتوای ارائه شده				
	کیفیت محتوای جزوه/ کتاب/ آموزشی/ اسلاید آموزشی				
ارزیابی مدرس	میزان تسلط به دانش پایه(آشنایی با رویکردها)				
	مشخص نمودن اهداف آموزشی در ابتدای جلسه				

				میزان تسلط به محتوا و توانایی انتقال مفاهیم (توانایی های کلامی)	
				قدرت بیان و استفاده از زبان ساده و روان کردن مطلب	
				میزان استفاده از مطالب کاربردی	
				رعایت توالی و انسجام مطالب	
				توجه به صحبت های آموزش گیرندگان (آموزش فعال)	
				میزان مشارکت دادن آموزش گیرندگان (فعال کردن گروه)	
				استفاده از شیوه های فعال گروهی	
				خلاقیت در تدریس (استفاده از روش های بدیع در تدریس)	
				میزان پاسخگویی به سوالات و ابهامات	
				نحوه ارزشیابی فعالیت های یادگیری فراگیران	
				رعایت مدت زمان ارائه (مدیریت زمان)	
				روشن بودن اهداف کارگاه	
				آبند بودن به موقع وسایل سمعی و بصری در کارگاه	
				چگونگی محل برگزاری کارگاه از نظر نور، حرارت، سر و صدا، بهداشت و ...	ارزیابی برنامه ریزی و طراحی کارگاه
				چگونگی توزیع به موقع جزوات / متون آموزشی / تکثیر سی دی	
				چگونگی شروع و خاتمه کارگاه طبق برنامه زمان بندی	
				نحوه رفتار مجربان برگزاری کارگاه	
				کیفیت پذیرایی از شرکت کنندگان	

				چگونگی کیفیت کارگاه آموزشی در مجموع	ارزیابی نهایی
					سایر

نکته ۱: این فرم توسط مدرس و مرکز مجری تکمیل و پس از تحلیل توسط کارشناس مسئول برنامه، تحلیل نتایج نهایی به این معاونت ارسال می گردد.

فرم نظر سنجی کارگاه TOT (ویژه دوره های ۴ ساعته)

نام استان:		عنوان دوره:		تاریخ برگزاری:	
نام مدرس:		تحصیلات:		سابقه کار:	
محورها	سوالات	ضعیف	متوسط	خوب	عالی
ارزیابی محتوای کارگاه	مناسب بودن حجم مطالب ارائه شده مطابق با زمان کارگاه				
	کاربردی بودن مطالب ارائه شده				
	به روز بودن مطالب و محتوای ارائه شده				
ارزیابی مدرس	کیفیت محتوای جزوه / کتاب / آموزشی / اسلاید آموزشی				
	میزان تسلط به محتوا و توانایی انتقال مفاهیم (توانایی های کلامی)				
	قدرت بیان و استفاده از زبان ساده و روان کردن مطلب				
	میزان استفاده از مثالهای کاربردی				
	رعایت توالی و انسجام مطالب				
	میزان مشارکت دادن آموزش گیرندگان (فعال کردن گروه)				
	خلاقیت در تدریس (استفاده از روش های بدیع در تدریس)				
	میزان پاسخگویی به سوالات و ابهامات				
ارزیابی نهایی	رعایت مدت زمان ارائه (مدیریت زمان)				
	چگونگی کیفیت کارگاه آموزشی در مجموع				

					سایر
--	--	--	--	--	------

تبصره ۱: این فرم توسط مدرس و مرکز مجری تکمیل و پس از تحلیل توسط کارشناس مسئول برنامه، تحلیل نتایج نهایی به این معاونت ارسال می گردد.

فرم نظرسنجی کارگاه TOT غیر حضوری

فرم نظرسنجی کارگاه TOT غیر حضوری					
محورها	سوالات	ضعیف	متوسط	خوب	عالی
ارزیابی محتوای کارگاه	مناسب بودن حجم مطالب ارائه شده مطابق با زمان کارگاه				
	کاربردی بودن مطالب ارائه شده				
	به روز بودن مطالب و محتوای ارائه شده				
	مشخص نمودن اهداف آموزشی در ابتدای جلسه				
	رعایت توالی و انسجام مطالب				
	میزان مشارکت دادن آموزش گیرندگان(فعال کردن گروه)				
	استفاده از امکانات فضای مجازی برای انتقال مفاهیم				
	رعایت مدت زمان ارائه(مدیریت زمان)				
	نحوه کنترل و اداره کلاس				
	روشن بودن اهداف کارگاه				
ارزیابی برنامه ریزی و طراحی کارگاه	چگونگی توزیع و در اختیار قرار دادن محتوای آموزشی شامل ویدئو آموزشی، اسلاید و				
	در مجموع دوره را چگونه ارزیابی می کنید؟				
بخش پایانی	چنانچه علاوه بر موارد فوق نظر دیگری دارید می توانید در بخش بعدی نظرات خود را تایپ کنید.				
	بخش جالب و مورد توجه شما:				
	پیشنهادات و موارد اصلاحی از نظر شما:				

نیازهای آموزشی بعدی	
---------------------	--